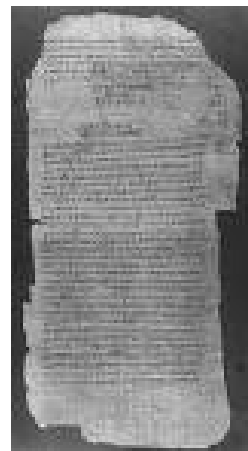

A P. Bodmer 14–15 kézirat a Vatikáni Könyvtár tulajdonába került

Az egyesült államokbeli Frank J. Hanna és családja január 22-én adta át VI. Benedek pápának a Bodmer 14–15 (P⁷⁵) jelzetű kéziratot. Az Egyiptomban készült (Kr. u. 175–225) papirusz eredetileg 144 oldalból állt, a fennmaradt részek mintegy 41 oldala pedig Lukács és János evangéliumának mintegy a felét tartalmazza. Valószínűleg liturgikus célból írták. Ebben olvasható a Miatyánk legkorábbi változata. A kéziratot egy görög nyelvű egyiptomi közösségé lehetett – olvasható az *Osservatore Romano* hasábjain. A papirusz azért is jelentős, mert megegyezik a *Codex Vaticanusszal* (4. század), s így azt bizonyítja, hogy az Újszövetség legrégebbi szövegei megfelelnek azoknak az evangéliumoknak, amelyek már korábban is elterjedtek a keresztény közösségekben. Korábban a kézirat a svájci Bodmer Alapítvány (székhelye a Genf melletti Cologny) tulajdonában állt.

A dokumentum átadásakor jelen volt Tarcisio Bertone bíboros államtitkár; Raffaele Farina püspök, a Vatikáni Könyvtár prefekusa, valamint Gary Krupp, a *Pave the Way Foundation* (*Egyengesd Az Utat Alapítvány*) alapítója, aki egy évig fáradozott a kézirat átadása érdekében.

(Forrás: Zenit / Magyar Kurír katolikus napilap;
<http://www.magyarKurir.hu/>)

AZ

Non videri, sed esse, avagy látszat és lényeg

Szabó Etelka interjúja Buzogány Dezsővel, a kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet és a Református Tanárképző Kar professzorával.

– *Van-e a professzor úrnak jelmondata?*

– Igen, nem magam találtam ki, én csak rátaláltam és kölcsönvettem: *non videri, sed esse*, szó szerint: nem látszani, hanem létezni, vagyis nem a látszat, a külsőség, a látvány fontos, hanem a belső tartalom és lényeg. Sokan vannak ugyanis olyanok, akik a világ színpadán tündökölni szeretnek és életük egyetlen értelme, hogy közönségük vagy udvartartásuk, akik előtt eljátsszák szerepüket, esetleg sajtóvisszhangjuk legyen. Ezek életművészek, akiknek csak a rivaldafény, az ünneplés, a kamera, az elől ülés lényeges. Kompenzációs kényszer alatt cselekednek, pótcselekvés ez, mert nincs amit kezdeniük megüresedett életükkel. Nos, úgy érzem, erre világít rá igen tömören az idézett latin mondás. Jelmondatommá vált, mert igen közel áll azon 16. századi gondolkodóhoz, akit tanítványként követett a korabeli puritanizmus megannyi képviselője, néhány évszázad távlatából pedig magam is: Petrus Ramusról van szó, akinek a nyomába szegődő Szenczi Molnár Albert is példázta: hasznos élettel kell használni a közösségnek. Kányádi jut eszembe: *hasznos, ha többé nem hozok/ vigyen el a szél, mely hozott.*

- *Családi állapota?*
- Nős vagyok, négy gyermek atyja.

Térjünk rá a lényegesebb kérdésekre.

- *Milyen kapcsolata van a kolozsvári Protestáns Teológiai Intézettel?*

– Ebben az intézményben kezdtem el tanulmányaimat, itt is fejeztem be, itt tanítok már 16 esztendeje, következésképpen a Teológia számomra nem csak intézmény, hanem „az Intézmény”, ha pedig emelkedetten akarok fogalmazni, akkor a „tápláló édes anya” (alma mater). Igen közvetlen a kapcsolatunk több mint 20 éve, tehát nyugodtan lehet meghatározónak tekinteni. Amikor róla beszélek, akár kritikusan is, szeretném, ha ezt a meghatározó alapállapotot kiinduló (és megérkező) pontnak tekintené mindenki. Amúgy a teológiai tanárrá történt megválasztásom, tehát 1991 óta e kapcsolat töretlen, a híresztelésekkel ellentétben jelen pillanatban is teológiai tanár vagyok, itteni munkámat pedig nem tartom másodrendűnek (az itt felmutatott eredményeim azt hiszem bárkit meggyőznek e felől).

- *Miben áll ez a munka?*

– Mindenekelőtt a „napszámosi” munkából, amelyet „számos nap” végzek, ez a kötelező penzum, a tanítás. Mindig vonakodva megyek órára, ezt jelzem is a diákjaimnak, úgy érzem, nem vagyok pedagógus alkat, bár ha belelendülünk a beszélgetésbe, hamar eltelik az óra (nekem legalábbis...). Ezen túl legalább ennyire fontosnak tartom a tanszéken folyó kutatómunkát. Vannak, akik erre nem tekintenek valami nagy reverenciával, én viszont jelentősnek tartom, sőt az egyetemi képzés egyik alappillérenek tekintem.

- *Melyek a kutatási területek?*

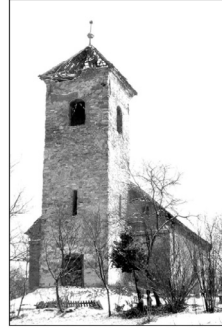
– A rendszeres és alkalmi kutatócsoportjaimmal mindenekelőtt az erdélyi református egyháztörténet fehér foltjait sietek felszámolni. Az elmúlt évtizedekben, a jól ismert körülmények miatt, nem lehetett szakszerű, csoportos konzekvens kutatómunkát végezni az egyháztörténet terén sem. A 89-es változások után viszont megindulhatott a munka minden téren. A fordulat előtt ez a munka egyéni volt – csak az irodaasztal fiókjának írtunk. A fordulat utáni első nagy csalódást az okozta, hogy a fiókok bizony eléggé üresek voltak. Tájékozódással és a fehér foltok feltérképezésével kellett kezdenünk. Fehér folt pedig bőven akadt mind a 17–18. századot, mind a 20. századot illetően. Alapvető szempontom az volt, hogy elsősorban a forrásokat kell feltárni, ezzel párhuzamosan pedig el kell indítani a fiatal kutatók képzését, és publikálási lehetőséget kell biztosítani számukra. Ez utóbbit szolgálta az általam 1999-ben elindított *Erdélyi Református Egyháztörténeti Füzetek* sorozat, amelyben 6 év alatt 17 kötet jelent meg. Olyan ifjú kutatógárdát indított útjára, akik, remélem, néhány esztendő múlva beérett kutatókként is megállják majd helyüket (Kolumbán Vilmos József, Kurta József, Ósz Sándor Előd stb.). Továbbá pedig több olyan egykori teológiai hallgatónak teremtett fórumot, akik eredeti forrásból készített dolgozattal kívánták gyarapítani a korai egyháztörténet-írást (Kádár Tamás, Mihály Lehel, Sebestyén Előd, Roth Levente, Tókes Attila, Kovácsné Szabadi Tünde, Gede Csongor, Kasza Erika, Barabás Attila, Bartha Réka stb.).

A forrásközlések kérdése, méret és fontosság tekintetében, sokkal jelentősebb. Az elmúlt néhány esztendő alatt az egyházközségek levéltárában lévő anyagot siettünk felmérni (több száz gyülekezet levéltárának részletes feldolgozása el is készült mindkét református egyházkerületből), aztán a nagyobb érdeklődésre is számot tartó eredeti forrásanyagot siettünk közzétenni a másik sorozatban, amelyet a tanszék kezdeményezésére indítottunk el az egyházkerület központi gyűjtőlevéltárával karöltve. A sorozat címe: *Erdélyi Református Egyháztörténeti Adatok*, amelynek eddig 6 vaskos kötete jelent meg a zsinati végzésekről, a sepsi és a Hunyad-Zarándi Egyházmegye vizitációiról, rövidesen nyomdába kerül a Küküllői Egyházmegye sorozatindító kötete is. Ha már kutatási területről beszélünk, hadd említsem meg az újkori, sőt a jelenkori korszakok vizsgálatának kérdését is. Teológus diákjaimmal jelentős eredményeket sikerült elérnünk a két világháború közötti egyháztörténet feltárása terén, amely tanulmányok sorozatban jelentek meg a *Református Szemlében* (ennek felelős szerkesztője vagyok), illetve hozzákezdtünk az 1945 utáni egyháztörténeti források közléséhez is. Igen sok érdekes adat került elő egyházunk és teológiai intézetünk legújabb kori történetére nézve (el egészen a 80-as évek közepéig) a kommunista titkos-

Erdélyi Református Egyháztörténeti Adatok

2/2.

A hunyad-zarándi
református egyházközségek
történeti katasztere

Kolozsvár
2005

Erdélyi Református Egyháztörténeti Füzetek

7.

Buzogány Dezső

Az Erdélyi IKE története
1930-ig

Kolozsvár
2000

Erdélyi Református Egyháztörténeti Füzetek

17.

Alma Mater

Kolozsvár
2006

szolgálat kutatásra megnyitott irattárából, amelynek jó részét sikerült megszerezni és most dolgozzuk fel. Rövidesen megjelenik az 1956. évi forradalom emlékére készített forráskiadványunk, amely az esemény hazai visszhangjaként a romániai egyházra vonatkozó adatokat tartalmaz, de tervezzük kiadni a későbbi egyházi és teológiai intézeti életre vonatkozó titkosszolgálati forrásanyagot is. (Hadd jegyezzem meg itt álszerűen, hogy bár nem tartozik szigorúan a szakmai körhöz, az én rovásomra kell írni még Kozma Zsolt nemrég megjelent öt kötetét is, hiszen azoknak felelős kiadója vagyok, amennyiben a kiadás ötlete tőlem származott, és sok szervezési munkáját is én végeztem.)

– *Tudvalevő, hogy a lelkészek nagy hányada nem töri magát az egyháztörténeti kiadványok vásárlására. Ön szerint van a kiadványok publikálásának értelme?*

– Tudván tudom, hogy a diákok közül egy évfolyamról alig néhány érdeklődik az egyháztörténet iránt. Nem baj ez, egészen természetes. Nem kívánom, hogy tömegsport legyen a diszciplína (a nagytömeges akciók természetellenesek voltak, csak a kommunista rendszer kényszerítette). Azt is tudom, hogy a kiadott munkák arányában nem nő az egyházközségi birtokok kukorica- vagy repce-hozama hektáronként. Azzal sem magyarázom a bizonyítványt, hogy mennyi tiszta eszű, kulturált lelkész terem majd ezeken a könyveken. Csak annyit mondok, hogy a Protestáns Teológiai Intézet folyamatban lévő akkreditációját jelentősen segítheti az, hogy a Teológián végzett kutatási eredményeink huszonegynéhány kötetben megjelentek.

– *Apropó akkreditáció. Hogyan áll e kérdés a Teológián?*

– Erre nem én vagyok a legilletékesebb válaszolni.

– *Mégis a Teológia Szenátusának tagjaként hogyan ítéli meg az Intézet jelenlegi helyzetét?*

– Sajnos, nincs mit köntörfalazni, jelenleg a Teológiánk nem akkreditált intézmény. Ne tévesszen meg senkit az, hogy az oktatási minisztérium honlapján az akkreditált intézmények között szerepel, azzal a kitételrel, hogy 1989 előtt működött. Sajnos azonban nem szerepel sem az oktatási minisztérium akkreditált intézményeinek lajstromában, sem a Hivatalos Közlönyben közölt listán, és ez a súlyosabb. Ez viszont nem jelent gondot, ha a teológiai diplomát egyházunk elfogadja és birtokosát a lelkészi állás betöltésére alkalmasnak tekinti. Gondot esetleg csak akkor jelenthet, ha az állam, amely tudvalevőleg igen szeret spórolni a mi rovásunkra, egy adott pillanatban azt mondja, hogy kongruát csak olyan lelkésznek ad, aki akkreditált intézményben szerzett oklevelet. Kellemetlen lehet továbbá az is, hogy mihelyt az egyházi körön kívülre kerülünk, az intézetben szerzett oklevelet nem fogadják el sem itthon, sem külföldön (még a holland teológiákról is jött vissza lelkész úgy, hogy oklevelét visszadobták). Mindenképpen jó lenne végre akkreditáltatni az intézetet, mert egyre több lelkész próbál elhelyezkedni a lelkészi renden kívül (akár másodállásban is), azoknak pedig nagy segítség lenne, hiszen egyetemi, és nem érettségi oklevéllel jutnának álláshoz. Az akkreditáció továbbá felveti a bolognai oktatási rendszer kérdéskörét is (a 3+2 tanulmányi év egyébként eléggé jól illeszkedik az ötéves teológiai tanulmányi hagyományba), ezzel pedig együtt jár a mesterképzés megszervezése és a doktorképzés teljes átszervezése (sajnos az elmúlt néhány évben ez irányban nem történt lépés).

– *Szó volt eddig oktatásról és kutatásról. Egyéb tevékenységben részt vesz-e a Teológián?*

– Az oktatást és a kutatást ki kell egészítenie a nevelésnek. Ez az intézetben többnyire nevelő tanári megbízatásban, illetve bibliaóra irányításban merül ki. Én, krónikus időhiány miatt, egyiket sem végzem, ehelyett szeretem hinni, hogy a nevelést szolgálja néhány szociális jellegű program irányítása, amelyet természetesen a diákokkal együtt végzek. Több mint egy évtizede havonta egyszer-kétszer rendszeresen meglátogatjuk a lelkeszhiánnyal küszködő, kis lélekszámú Kolozsvár környéki *szórványgyülekezeteket*, ahol a diákok igehirdetési gyakorlatot végeznek. 5–6 éve éreztem, hogy az istentiszteleti szolgálat igen jelentős, de nem elég, valamivel ki kell egészíteni, hogy ottlétünk teljesebb és hasznosabb legyen, hiszen a gyülekezetek tagjai sok mindennapi gonddal küszködnek. Ekkor sikerült anyagi fedezetet szerezni arra, hogy havonta legalább egyszer orvost és gyógyszer-tárgyunk két-három gyülekezetbe. A program azóta is sikeresen fut. Szeretném jelezni, hogy ez a munka nem akarja felülírni az egyházkerület szórványgondozásának munkáját. A mi munkánk folytatni kívánja a teológiai intézet korábbi gyakorlatát, és pedagógiai céllal történik. A másik program, amelyről úgy gondolom, hogy ugyancsak a nevelést szolgálja, az a *hajléktalanok* gondozása. Ez hetente történik, ételcsomagot hordunk ki egy megszabott gyülekezési helyre, télvíz idején aragázipalackot, kályhát vásárolunk a rászorulóknak, használt ruhát, pokrócokat osztunk ki nekik. A programot kiegészítettük szeretetvendégséggel egybekötött rendszeres havi istentisztelettel. Az így született félszáz fős gyülekezetben presbitereket és gondnokot választottunk. Ezzel próbáljuk érzékeltetni velük azt az emberi méltóságot, amelyről nekik esetleg már csak halvány emlékeik vannak.

– *Tudom, hogy rendszeresen jár külföldre, magyarországi egyházi körökből pedig arról is tudomásom van, hogy Ön Seoulban is tanított, mondana néhány szót ezekről?*

– Úgy érzem, hogy ezek kevésbé lényegesek. A kilencvenes évek elején Amerikában tanultam, azóta rendszeresen visszajárok oda, de máshová is. Mindenesetre érdekes élményekkel gazdagodtam, különösen Seoulban, ugyanis a távol-keleti református egyházzal addig még nem kerültem semmiféle kapcsolatba. A magyarországi református egyház Zsinata küldött ki egyhónapos tanítási időre, ugyanis komoly és szépen alakuló kapcsolatuk van a dél-koreai reformátusokkal, ezt szerették volna magyar református vendégelőadóval tovább ápolni. A Hanshin egyetemre kerültem 2005 októberében feleségemmel, ahol a mester- és doktorképzősöknek adtam elő reformátori teológiát és európai protestáns (természetesen magyar) egyháztörténetet is. A másik meghatározó élmény a múlt esztendő nyarán ért, amikor Oxfordban vettem részt egy doktori disszertáció megvédésére összehívott bizottság külső tagjaként (az itt szerzett szépecske tiszteletdíjjal kiegészíttem azt az ösztöndíjat, amelyet éveken ezelőtt alapítottam a segesvári középiskolában tanuló két szórványgyermek tanulásának megsegítésére).

– *Ön tanít a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Református Tanárképző Karán is. A november végi szenátus végzéséről mondana-e valamit?*

– Nem kerülöm meg a kérdést, de ma sem mondom mást, mint akkori sajtónyilatkozatomban: adminisztrációs lépés beindításának tartottam. Ez azóta beigazolódt. (Két hétre rá egyébként az egyik tanár megkapta a doktorátussal járó kötelező fizetés-emelést, tehát munkaviszonya nem szűnt meg az egyetemmel, és a fegyelmi folyamat lezáródása után csak a decemberi szenátus döntött a két személy eltávolításáról, amelynek én már akkor nem voltam tagja.) A novemberi szenátuson tudomásul vettem a rektor ügyrenden kívüli bejelentését, és ma sem látok kapcsolatot a magyar fel-

iratok kérdésével. Hadd mondjam el újra: ha a magyar feliratok ellen irányult volna, akkor rég el kellett volna távolítaniuk nemcsak a két teljesen magyar tannyelvű Kar valamennyi feliratát, de a Filozófia Karon kitett magyar feliratos táblákat is, ahol, íme, a táblák engedélyezése ügyében tartott szenátusi ülés határozatának sikerült helyileg, kari szinten érvényt szerezni, és a dolog működött, akár precedensként is lehetett volna rá hivatkozni. Nem elvi kifogás merült tehát fel a magyar feliratok ellen (az ellen nem is lehetett, hiszen törvénybe ütközött, amennyiben érvényes szenátusi határozat volt a kérdésben). A fegyelmi eljárás inkább a táblakiszegezés önkényes kivitelezési módja és módszere miatt indult be. Egyébként az önbíráskodásnak ezt a formáját nem nézem jó szemmel. Az utcára kivitt akció mögött politikai indítékot sejtek. És még valami: nem a több oldalról érkező nyomásra mondtam le szenátusi tiszttségemről, ahogyan azt elég sokan feltételezik, még csak nem is a fenyegető telefonhívások hatására, annak egyéb oka volt.

– *Meglepte-e önt az Erdélyi Református Egyház állásfoglalása?*

– Nem. Csak furcsa volt, hogy akkor nyilatkozott az állítólagos jogsérelem ügyében, amikor az egyháztól idegen és független állami egyetem fegyelmi ügye került elő, akkor pedig nem, amikor hasonló eset történt az egyik egyházi felsőoktatási intézményben, illetve nem emelte fel ennyire határozottan a szavát az anyanyelv védelmében akkor, amikor az egyházban bevezetésre került a román nyelvű könyvelés.

– *Mikor került kapcsolatba a Tanárképző Karral?*

– A Református Tanárképző Kar létrejötté szerencsés kezdeményezés volt, az akkori egyházkerületi vezetés szándéka az volt, hogy szakképesített tanárokat képezzen a vallásoktatás számára, és református értelmiségi réteget neveljen ki a jövődő egyházának. Annak idején a kezdeményezést, talán személyi indíttatásból, sokan kifogásolták, és azzal bélyegezték meg, hogy „ellentológia”. Ha valaki ismeri a két intézmény felépítését, munkáját, az tudja, hogy ez mennyire nem igaz. Tény az, hogy ezzel sikerült az intézményt diszkreditálni a lelkészek előtt, holott a megváltozott körülmények között igen nagy lehetőség villant fel a kettős kollaborációra, amely igen széles távlatokat nyitott volna az erdélyi felsőfokú református oktatás előtt. Nem beszélve arról, hogy mekkora segítség lehetett volna a Teológia akkreditációja szempontjából (itt hadd jegyezzük meg, hogy a Tanárképző Kar így is igen jelentős segítséget nyújtott mindenmű hivatalos ügyintézésben, amennyiben ezt tőle a Teológia vezetője kérte).

Az én személyem akkor került kapcsolatba a Kar életével, amikor megfelelő tudományos fokozattal rendelkező szakképzett tanár hiányában a Kar léte kétségessé vált. Az Egyházkerület Igazgatótanácsa akkor úgy döntött, hogy áthelyez munkakönyvvvel a Karra, de úgy, hogy ugyanakkor megmarad teljes körű megbízatásom a teológián is. (Az áthelyezésnek jelentős kiadáscsökkentési vonzata is volt, amennyiben az egyháznak nem kell továbbra fedeznie a javadalmazással járó adókat és járulékokat.)

– *A két intézmény között milyen a viszony?*

– Az imént már szóltam a Kar meg(el)ítéléséről, amely sokatmondó a viszony tekintetében. Bár hadd jelezsem az, hogy több teológiai tanár is jelentős munkát végez a Karon óraadóként vagy megbízott tanárként, tehát az emocionális mellézközejejektől eltekintve a személyes, emberi szinten kialakult viszony akár normálisnak is mondható.

– *Önkéntelenül is eljutunk a kérdéshez: sokat beszélnek a Teológia egyetemi integrációjáról. Önnek mi erről a véleménye?*

– Való igaz, közzajon forog a kérdés, és ez bizonyos aktualitást ad neki. Az effajta integrációra külföldi és belföldi példát egyaránt fel lehet hozni, mint ahogyan ellenpélda is akad bőven. Hadd utaljak itt csak a nagyszebeni Kar (nemrég még Intézményünk része volt) és a gyulafehérvári Római Katolikus lelkészképző nem rég történt csatlakozására valamelyik akkreditált egyetemhez. A kérdést mindenki emocionálisan közelíti meg, és az sem titok, hogy sokakban negatív érzéseket gerjeszt, talán, mert nem belülről ismerik a viszonyokat, hanem leegyszerűsített politikai deklarációkból. Én személyesen, jól ismervén mind az állami, mind a magánoktatási intézményt és rendszert, látnék fantáziát abban, hogy a Teológia *valamelyik* akkreditált egyetemhez csatlakozzék, de természetesen messzemenően tiszteletben tartom egyházam álláspontját, amely önálló intézményként kívánja működtetni a Teológiát, és ha akkreditáltatni akarja, természetesen ezt minden fórumon támogatom és segítem. De hadd hívjam fel néhány dologra a figyelmet (emóciótól mentesen). Lelkeszi körökben jól ismert tény az, hogy az erdélyi egyházkerületi fenntartói járulék nagy hányada (csaknem 80%-a) a teológia fenntartására megy el, az sem titok, hogy az utóbbi időben egyre nehezebben folyik be a teológiai szubvenció a királyhágómelléki egyházkerületből. Nem polemizálok és ezt csak tényként állapítom meg, hiszen bizony komoly anyagi megterhelés és erőfeszítés egyházunknak fenntartani a teológiát, miközben gondoskodnia kell a többi vizszakapott kollégiumról és egyéb iskoláról is. Támogatást pedig állami forrásból igen keveset várhat. Hadd közelítsem meg a kérdést pragmatikusan (mindenféle emóció nélkül): a csatlakozással felszabaduló pénz igen jól fogna az egyházkerületek egyéb intézményeinek, esetleg az előregedő és kiháló, lélekszámban súlyosan megapadt gyülekezeteket sem kellene erejük felett megterhelni köztartozással. Tovább folytatom (ugyancsak emóciótól mentesen): a Teológiánk jelenlegi zavaros állapotában jelentős könnyebbséget jelenthetne az akkreditációs folyamat során, végtelenül leegyszerűsödne az egész folyamat, olyan közeget kínál ugyanis az egyetemi rendszer, amelyben könnyen és hamar megtalálná a helyét a Teológia is, a lelkészutánpótlás-szükséglet egyre apad, teológiai tanárok száma a diákok létszámához arányítva nagy lesz, gondot fog jelenteni javadalmazásuk stb. stb., mégpedig oly módon, hogy épülete, belső rendje, tanárainak jogállása, önállósága nem szenvedne csorbát, csupáncsak ésszerű átrendezést. Jelzem, *valamelyik* akkreditált egyetemre gondolok. A diákok oldaláról nézve is érdekes a kép: több fajta állami és európai uniós ösztöndíj segíti jelen pillanatban a diákéletet, számos külföldi partnerkapcsolat kínál továbbképzési lehetőséget akár évekre is, kredit-rendszer teszi végtelenül könnyűvé a kint szerzett tudományos ismeret elismerését, utazási és egyéb kiváltságok egyszerűsítik az itthoni és külföldi közlekedést stb. Ezekről igencsak megérené gondolkodni.

A kérdéssel kapcsolatosan mindig a kiváló akadémikus történész Kosáry Domokos jut eszembe. A tudós sokáig értetlenül állt azon 18. századi jelenség előtt, hogy a református egyház iskolahálózata vonakodott integrálódni a korabeli korszerű német oktatási rendszerbe (önállóságát féltve, bizalmatlanságból?), míg végre néhány évtized múltán ezt mégiscsak megtenni kényszerült. Mire a tudós így töprengett: évtizedes várakozás, és mit értek vele...

– *Miért éri meg fenntartani a Kart?*

– Mindenekelőtt azért, mert ez a református egyháznak egyetlen fillérjébe sem kerül, miközben teljes haszonélvezője lehet (lehetne) a Karon folyó munkának. Továbbá

azért is megéri működtetni, mert magyarul tanulhat bárki a Karon (Trianon óta először tanulhatnak itt egyetemi szinten magyarul pl. zenepedagógiát), és itt nemcsak a reguláris diákseregre gondolok, hanem elsősorban azokra, akik más Karokról érkeznek továbbtanulni mesteri és doktori szinten. Szerencsés kapcsolatunk van a Történelem kar magyar oktatóival, akik közül többen is rendszeresen eljönnek doktori vizsgabizottságokba, a művészettörténészekkel ugyancsak (a művészettörténész doktoranduszokkal komoly felmérő és leltározó munkát végzünk már évek óta egyházközségeinkben), de más Karral is. Külföldi egyetemekkel együttműködési szerződést kötöttünk, és velük közös mesteri és doktori programokat futtatunk.

Hadd tegyem hozzá azt is, hogy még van valami, amiért megéri fenntartani a Kart: a hasonló profilú, de nem akkreditált intézményekből ez idáig több százan érkeztek ide záróvizsgára, hogy akkreditált oklevelet szerezzenek, gondolok itt elsősorban a *Partiumi Keresztyén Egyetem* diákjaira, akik az elmúlt néhány esztendőben rendszeres vizsgázóink voltak. Ha a Kar nem volna, vagy az egyetem vezetősége nem tenné lehetővé számukra a vizsgázást Karunkon, akkor valamelyik román nyelvű akkreditált intézményben kellene románul vizsgáznuk, el lehet képzelni, mekkora sikerrel, hiszen ők mind magyarul tanultak. Ehhez még hozzáteszek valamit: alább már szó volt arról, hogy lelkészeink oklevelét nem fogadják el egyházi berkeken kívül. Nos, amennyiben a lelkészek a Karon akár magiszteri, akár doktori diplomát szereznek, felülírhatják nem akkreditált teológiai oklevelüket, méghozzá nem is licenz diplomával, hanem egyenesen mesteri vagy doktori oklevéllel (sok példa van már erre), mert a kar elnökségében úgy döntöttünk, hogy a mesteri és doktori felvételire elfogadjuk a teológiai záróvizsga oklevelét (ezt pedig a Kar teljes körű autonómiája tette lehetővé). Máshová ők hiába mennének, legalábbis a tapasztalat ezt mutatja. A beindítás előtt álló intézményvezető-képző, amely ugyancsak megkönnyítheti kollégiumi lelkészeink állami elismerését akár igazgatói megbízatással is. De nyitva áll teológiai alapképzettségű diákjaink irányulása akár a jogi, közgazdasági, újságírói, pszichológiai stb. szakterületek felé is. Íme, csak néhány felületet érintő részterület, amely igen jelentős haszonnal járhatna a lelkészeknek, és komoly perspektívát kínál a két felsőoktatási intézmény számára. Csendesebb vizeken ezeket az elkezdett lehetőségeket igen érdemes volna továbbvinni, megerősíteni, továbbfejleszteni a két intézménynek. Ez értelmes építkezésnek tűnik.

– *Végszó?*

– Hadd térjek vissza az első kérdésre: nem láttatni magunkat, nem látványra törni amúgy üres és terméketlen étellel, hanem termékeny étellel és szolgálattal, ha kell hátérbe vonulva is hasznára lenni a közösségnek.

– *Köszönöm a beszélgetést.*